

Grevy, Carlo (1995): Hvad skal vi med Stilistik? En anmeldelse af Kirsten Rasks 'Dansk Stilistik'. HS-Dansk, 59 og *Vid Nyt*, 8, Dansk lærerforening, s. 45-48.

Hvad skal vi med stilistik? Om Kirsten Rasks *Stilistik*

Vi har fået en ny stilistik nemlig Kirsten Rasks *Stilistik - sprogets former og litterære figurer*. Mange kender sikkert Ulla Albecks *Dansk Stilistik* fra 1939, der koncentrerer sig om de klassiske figurer troperne (metonymier, synekdoke, metaforer etc.). Kirsten Rask tager afsæt i denne bog og bevæger sig via Albecks klassiske betragtningsmåde sig ind på nye tekstområder, som hun skriver i sit forord:

Det har været en stor fornøjelse at forsøge at føre nogle af hendes eksempler og ideer op også til de seneste års forfattere og digtere.

Rask inddrager også nye teksttyper. Hvor Albeck holdt sig til det litterære, når hun talte om stilistik, bevæger Rask sig i tidens ånd ind på et bredere felt af teksttyper som fiktion, lyrik, journalistik og reklamesprog.

Bogen er således en gennemgang af de forskellige stilistiske træk, som findes inden for skønlitteratur og nogle sagtekstgenrer. Hendes hensigt er at lave en *beskrivende stilistik* (s. 11). I kapitel 1. *Hvad er stilistik*, drøfter hun form-indholdproblematikken, hun skriver om hvad der kan være god eller dårlig stil, fortælle vinkler og når frem til, at man skal opleve teksten ved at lade dens form tale. Læseren kan efter læsningen af dette indledende kapitel være i tvivl om bogens hensigt: her peger forfatteren eksplicit på analyser af den skrevne (litterære) tekst. Dette står i kontrast til forordet, hvor forfatteren underrettede os om, at hun havde et bredere tekstbegreb. Kapitel 1 afsluttes med en bemærkning om, at (den stilistiske) tekstanalyse er forudsætning for at *beskrive* en tekst udtømmende.

I de næste par kapitler tager Rask hul på denne tekstbeskrivelse. Hun gennemgår høj, normal og lav stil (samt en lang række underkategorier). I punktform gennemgår hun *Stilistikens byggesten* i kapitel 3 (s. 40-94); her kan man læse om ordforråd, fremmedord, udtryksmidler - der ca. 70-80 småartikler om disse byggesten. Kapitel 4 (s. 95-126) handler om de *litterære* figurer og formmæssigt er det som kapitel 3 opbygget i punktform, her dog ordnet alfabetisk: aforisme, alliteration, allusion etc. Tager vi kapitlet 5, der omhandler lydsymbolik, rim og rytme, med, og som ligeledes består af småartikler, har vi en bog, der for størstedelens vedkommende (nemlig fra s. 40-139) består af punktafsnit uden egentlig sammenhæng.

Sidst i bogen er der et kapitel med en beskrivelse af stilistiske træk ved kvindesprog/mandesprog og talesprog/skriftsprog og et kapitel med teksttyper/øvelser.

Med den vægtning bogen har på sine begreber, de stilistiske træk, der gennemgås punkt for punkt for punkt... bliver bogen mere en opslagsbog end fremstilling af hvad stilistik er og skal anvendes til. Læseren må stille sig selv det spørgsmål: hvad skal jeg med denne stilistik, disse elementer, disse virkemidler? Hvad er formålet med at kunne *beskrive en tekst udtømmende?* (jf. s. 19).

Formålet med bogen må for mig at se have været at gennemgå samtlige væsentlige stilistiske byggeklodser og give læseren/eleven en mulighed for at tilegne sig viden og erfaring i at anvende dem. I bogens øvelsesafsnit er der netop eksempler på forskellige tekster med forskellige stilistiske træk - de ord og begreber som findes centralt i bogen (nemlig fra s. 40-139) kan man så passende lægge ned over teksterne og vupti: så har man lavet en stilistisk beskrivelse af teksten. Hvis dette var formålet, må det siges at være nået.

Spørgsmålet er, om det for elever i fx gymnasieskolen er relevant at kunne skelne bogens flere hundred træk fra hinanden. Er det nødvendigt at kunne begreber som fx aposiopese, epanastrofe og eufoni for at kunne beskrive og analysere en tekst? Den tekst, der for at kunne forstås via denne tekstilgang, komme for mig til meget at ligne den tudse, der af drengen, der forsøgte at forstå dens liv, udsatte den for sin kniv. Stilistikken kommer i Rasks hånd til at se ud som et kirurgisk indgreb i en verden, som den er fejlproportioneret til.

Når ikke eleverne skal drøfte stilistik, hvem skal så? Hvem har brug for at kunne forstå tekster gennem de stilistiske byggestens briller, gennem det sprogsyn, som afspejles i Rasks bog.

Dette spørgsmål tror jeg ikke umiddelbart jeg kan besvare her, og årsagen er, at det ikke er klart for mig, hvad formålet med bogen er. Jeg finder på flere punkter bogen uklar, hvilket jeg her gør rede for.

For det første er det mig uklart, hvad bogens anvendelsesområde er. Er det litterære tekster (som nogle begreberne/figurerne synes at henvise til) eller er det sagtekster? Er det det talte sprog (som ofres en speciel diskussion i bogen) eller det skrevne? Flere dele af bogen tyder på, at der forudsættes en skreven tekst som objekt, selv om der i andre dele af bogen skrives om det talte sprog.

For det andet gør bogen ikke klart hvilke begreber, der kan anvendes på hvilke tekster/genrer. Der er sket meget inden for sprogvidenskaben siden Ulla Albeck skrev sin *Dansk Stilistik*, hvilket *Stilistik* ikke i tilstrækkelig grad bærer præg af. De klassiske figurer, som Albeck skrev om - og som i Rasks bog mere eller mindre overtages -

afspejler et syn på verden som uforanderlig. Albeck citerer Quintilian som motto for *sit* afsnit om troper og figurer

Det korte har sin Skiønhed, men Overflødighed har og sin. Ord-billeder har een, og egentlige Udtryk en anden Fuldkommenhed. Een Ting behager, fordi den er udtrykt ligefrem, en anden, fordi den er iklædt i kunstige Vendinger og Lignelser (Quintilians Retorik, 10,5,8, efter Albeck *Dansk Stilistik* 1973 s. 114)

Albeck ser her - idet hun overtager retorikkens sprogsyn - de stilistiske virkemidler som en forskønnelse, en ornamentik, noget, der kan behage, og ser ikke figurerne som essentiel i en kommunikationssituation. Selv om Rask inddrager nye teksttyper, bliver troperne iklædt aspekter af Albecks sprogsyn. Fx defineres metaforen som en sammenligning, dog uden dennes *som* eller *ligesom* (s. 111) - men er dette lille formmæssige *som* så vigtigt, er det denne *formmæssige* karakteristik, der er afgørende for om noget er en metafor eller ikke? (Albeck svar er ja). En opdateres analyse ville pege ikke så meget på de formmæssige træk, men mere på brugen og situationen (er fx børn og sindslidendes brug af formmæssigt korrekte metaforer egentligt metaforer eller blot en slags fejl?).

Det ser således problematisk ud for mig, når vi ser en stilistik, der intenderer at have de nye teksttyper med, og så ikke har det. Stilistiske træk kan ikke alene genkendes via deres formmæssige træk - selve den sammenhæng de bruges i må medtænkes. Den klassiske retorik tog for givet, at stilistiske træk var et litterært fænomen, derfor behøvede den ikke at eksplicite sammenhængen. Men i det øjeblik man tager de klassiske begreber ud af denne sammenhæng (og gør det uklart, hvorvidt der er tale om litteratur/fakta skrevet eller talt) og ordner disse alfabetisk eller progressivt fra høj til lav stil, mister man sigtet: hvad er målet?

For det tredje er formålet med denne bog er mig ikke helt klart¹. Når man taler om formål, er det naturligvis et spørgsmål om hvilket perspektiv man og dermed opfatter som et formål. Forfatteren til *Stilistik* skriver selv:

Denne bog er skrevet til alle der skriver eller beskæftiger sig med at analysere tekster, alle der - som jeg selv - har behov for at gå i dybden med sprogets stilistiske virkemidler (s. 9)

Dette tyder på, at målgruppen er hovedparten af den danske befolkning (der jo på et eller andet tidspunkt har gået i skole og skrevet og analyseret tekster). Formålet er, at

¹ Jeg kunne her være polemisk og hævde, at jeg fint kan se formålet i kapitlet om mande-/kvindesprog og tale-/skriftsprog. Bogen afslører nemlig præcist nogle af de karakteristiske træk ved disse genrer. Formålet kunne så fx være, at jeg - hvis jeg nu var i tvivl - kunne identificere om afsenderen (også den talende) var en mand eller kvinde - eller om teksten var skrevet eller talt. Bogen udgør imidlertid ikke en distinktiv stilistik, så dette er altså ikke formålet.

man via bogen skal gå i dybden med de stilistiske virkemidler. Det jeg ikke kan se - og jeg tror desværre mange kolleger stiller sig selv det samme spørgsmål - er: hvad er egentligt begrundelsen for at man skal gå i dybden med disse virkemidler? Bogen giver ikke et klart bud - hverken implicit eller eksplicit. Det jeg frygter er, at læseren efter at have kigget lidt løst og fast i bogen siger: hvad skal vi egentligt med stilistik - ja: hvad skal vi med alle disse sproganalyser?

Denne *Stilistik* er dog ikke udtryk for alt, hvad der sker på det sprogteoretiske område i dag. Sproganalyser - også de, der anvender stilistiske iagttagelser - kan fint anvendes i analysen af forholdet mellem sprogbrugerne, om fx den ene sprogbruger udøver magt eller pression over for den anden - sprogiagttagelsen kan så anvendes til at sætte sprogbrugeren i stand til at bryde denne sociale uhensigtsmæssighed, altså sætte sprogbrugeren i stand til at være *sprogbryder*. Bogen beskæftiger sig imidlertid med sproget set fra udtrykssiden. Den går ikke i tilstrækkelig grad ind og ser på *hvorfor* det er relevant. Det er måske også svært.